

Büşra UYAR

**HUKUK KURAMINDA
MÜŞTEREKLER YAKLAŞIMI:
TOPRAK MÜLKİYETİNİN
ELEŞTİREL İNCELEMESİ**

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	VII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM MÜŞTEREKLERDEN ÖZEL MÜLKİYETE TOPRAK MÜLKİYETİNİN TARİHİ, HUKUKİ VE POLİTİK GELİŞİMİ

1.1. Toprağın Anlamı, Kapsamı ve Tarihselliği	19
1.2. Kapitalizm Öncesi Toprak Mülkiyeti.....	24
1.2.1. Başlangıç toplumlarında toprak mülkiyeti	26
1.2.2. Servetin kaynağı olarak toprak: Antik Yunan'da toprak mülkiyeti.....	36
1.2.3. Özel mülkiyetin hukukla korunması: Roma Hukukunda toprak mülkiyeti.....	43
1.2.3.1. Roma Hukukunda toprak mülkiyetinin tarihsel seyri....	44
1.2.3.2. Modern mülkiyet rejiminin temeli olarak Roma Hukukunda mülkiyet	52
1.3. Toprak Mülkiyetinin “Büyük Dönüşüm”ü: Kapitalizm ve Toprak Mülkiyeti.....	58
1.3.1. “Müştereklerin Çitlenmesi” ve kapitalizmin doğuşu.....	63
1.3.1.1. Orta Çağ'da toprağa dayalı sınıfsal örgütlenmeye bir bakış.....	65
1.3.1.2. İngiltere’de Çitleme Hareketleri	69
1.3.1.3. Hukuk eliyle çitlemeler: Devlet, hukuk ve ilksel birikim arasındaki ilişki	75
1.3.2. Kolonyalizm, uluslararası hukuk ve toprağın temellükü.....	83

1.3.2.1. Uluslararası hukuk ve kolonyal toprak temellükünün meşrulaştırılması	84
1.3.2.2. Sömürgeci ilksel birikim ve hukuk	90
1.3.3. 21. yüzyılda büyük ölçekli toprak temellükleri: Kalkınma imkânı mı, gasp mı?	94
1.3.3.1. Neoliberalizm ve “ilksel birikimin sürekliliği”	96
1.3.3.2. 2007-2008 gıda krizi ve “toprak gaspı”	100

İKİNCİ BÖLÜM

MÜŞTEREKLER YAKLAŞIMI

PERSPEKTİFİNDEN ÖZEL MÜLKİYET

İDEOLOJİSİNİN FELSEFİ TEMELLERİ

2.1. İdeolojik Bir Kavram Olarak Özel Mülkiyet.....	112
2.1.1. “İdeoloji” kavramı.....	113
2.1.2. Hukuk ideolojisi ve özel mülkiyet	118
2.2. Özel Mülkiyet İdeolojisinin Felsefi Temelleri.....	126
2.2.1. Bilim ve hukukta epistemolojik kırılma: Bilimsel Devrim ve Aydınlanma Düşüncesi.....	128
2.2.1.1. Bilimsel Devrim: Bilimden hukuka mekanik dünya görüşü	129
2.2.1.2. Genel olarak Aydınlanma Düşüncesi’nin hukuk üzerinde yarattığı dönüşüm	136
2.2.2. Liberal bireycilik ve liberal öznenin kuruluşunda özel mülkiyetin rolü.....	145
2.2.2.1. Thomas Hobbes’un düşüncesinde birey ve mülkiyet .	153
2.2.2.2. John Locke düşüncesinde birey ve mülkiyet.....	162
2.2.3. “Büyük Kırılma”: Özel mülkiyetin doğal bir hak olarak ortaya çıkması.....	170
2.2.3.1. Doğal hak kuramı: Toplumsallıktan bireyciliğe doğru	172
2.2.3.2. Amerikan ve Fransız devrimlerinde doğal hak kuramı ve mülkiyet hakkı	176

2.2.3.3. Modern insan hakları kuramı bağlamında neoliberalizm ve özel mülkiyet.....	183
2.2.4. Birey, özel mülkiyet ve devlet ilişkisi: Siyasi iktidarın sınırı olarak özel mülkiyet	192
2.2.4.1. Modern egemenlik kuramı bağlamında siyasi iktidarın sınırı olarak özel mülkiyet.....	192
2.2.4.2. Kapitalizm ve özel mülkiyet arasındaki ilişkinin kalkınma kuramında kurumsallaşması: Hukuk devleti ilkesi	201
2.2.4.3. Çağdaş ekonomi ve kalkınma politikalarında özel mülkiyetin rolü	208
2.2.5. Özel mülkiyetin cinsiyetlendirilmiş ontolojisi	218

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÖZEL MÜLKİYET HUKUKUNDAN MÜŞTEREKLERİN HUKUK KURAMINA DOĞRU: TOPRAK MÜLKİYETİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. Müştereklere İlişkin Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve.....	228
3.1.1. Gerçekten bir trajedi mi?: Garrett Hardin'den Elinor Ostrom'a müşterekler.....	236
3.1.2. Müştereklere ilişkin klasik yaklaşım: Elinor Ostrom.....	241
3.1.2.1. Müştereklere ilişkin geleneksel iktisadi yaklaşımın eleştirisi.....	242
3.1.2.2. “Haklar demeti” yaklaşımı kapsamında mülkiyet kavramının yeniden ele alınması	245
3.1.3. Müştereklerden “müşterekleştirme” ye: Bir toplumsal ilişki ve politik ilke olarak “müşterek/ler”	249
3.1.3.1. Gece Yarısı Notları Kolektifi.....	251
3.1.3.2. Michael Hardt ve Antonio Negri'nin düşüncesinde müştereklerin politik ve hukuki kuruluşu	257

3.1.3.3. Pierre Dardot ve Christian Laval'de politik bir ilke olarak "müşterek"	265
3.1.4. Müştereklere ilişkin feminist ve ekolojik yaklaşımlar	273
3.1.4.1. Müştereklere ve müştereklerin hukuk kuramına feminist yaklaşımlar	275
3.1.4.2. Müştereklere ve müştereklerin hukuk kuramına ekolojik yaklaşımlar	280
3.2. Adalet, Etik ve İnsan Hakları Kapsamında Bir Müşterek Olarak Toprak	291
3.2.1. Mekânsal adalet, ekolojik adalet ve toprak etiği kapsamında müşterekler	294
3.2.1.1. Mekânsal adalet yaklaşımı kapsamında toprak	295
3.2.1.2. Çevre etiği, toprak etiği (land ethics) ve ekolojik adalet	298
3.2.2. Toprak mülkiyetinin hukuk kuramı içinde yeniden inşası: Uluslararası hukuktan yerel toplumsal hareketlere müşterekler	302
3.2.3. Toprağa hak temelli bir yaklaşım: "Toprak hakkı" mücadelesi	304
3.2.3.1. Toplumsal hareketler ve toprak hakkının inşası	308
3.2.3.2. Toprak hakkına yönelik hukuki çerçeve	313
3.3. Müşterekler Hukuk Kuramı Üzerine Bir Değerlendirme	317
3.3.1. Müştereklerin içsel gerilimleri ve sınırları	318
3.3.2. Hukukun kaynağı olarak müştereklerin/ müşterekleştirmenin imkânı	320
3.3.3. Müştereklerin hukuk kuramının temel ilkeleri: Bir sentez denemesi	329
SONUÇ	335
KAYNAKÇA	345
DİZİN	379